

Tale ved mindestenen i Emtekær

22. maj 2026

Den her tale har været svær at skrive.

For hvad siger man ved en mindesten? Hvad siger man til mennesker, som døde for 82 år siden? Hvad siger man til et lokalsamfund, som år efter år møder op for at huske?

Både den første, den anden og den syvende gang jeg forsøgte at skrive denne tale, var jeg udfordret. For man får hurtigt lyst til at finde de helt rigtige ord. De store ord. De værdige ord. De ord, der kan bære en sådan begivenhed.

Men måske er det slet ikke de nye ord, vi leder efter.

Måske er det de gamle ord, der skal siges igen.

Navnene.
Historien.
Sangen.
Taknemmeligheden.
Stilheden.

Måske er det netop dét, en mindehøjtidelighed er.

Et løfte om gentagelse.

Vi mødes her igen.
Vi lægger en krans igen.
Vi synger igen.
Vi fortæller historien igen.
Vi drikker kaffe bagefter igen.

En simpel ting. Men glemslen arbejder hver dag. Derfor må hukommelsen også arbejde.

Jeg hørte engang en tanke, som mange måske kender fra den mexicanske tradition omkring De dødes dag. Jeg selv mødte den første gang i Disney-filmen *Coco*, og det er måske en lidt mærkelig reference ved en mindesten i Emtekær, men nogle gange gemmer der sig store tanker i en tegnefilm, tanker der bliver siddende.

Tanken er, at et menneske dør to gange.

Første gang når hjertet stopper.
Anden gang ingen længere siger navnet.

Hvis det er sandt, så er denne aften et værn mod den anden død.

Nogle steder bærer på mere end marker og stier. Mere end vejnavne, levende hegn, gårde og gamle skel. Nogle steder føles anderledes, når man står der. Som om jorden husker noget.

For nogen blev dette sted det sidste.

Den 22. maj 1944 faldt himlen ned over Emtekær.

I *Assens Social-Demokrat* kunne man samme dag læse, at der i Assens blev givet flyvervarsling klokken 0.27. Kort efter begyndte indflyvningerne fra bæltet. Der blev hørt kraftig skydning fra luften.

Og så står der den sætning, som har sat sig fast hos mig:

“Kl. 0.40 oplystes himlen af et brandskær.”

En kort sætning. Næsten alt for kort. Som om 0.40 indeholdte alt det, afsluttede alt det, alt det som var et liv.

Men bag den sætning ligger en hel nat.

En nat med mennesker, der vågnede.

En nat med ruder, der klirrede.

En nat med tage, døre og porte, der blev ødelagt.

En nat hvor et barn lå under dynen og hørte maskingeværer over huset.

Den otteårige Niels Holger Henriksen vågnede ved familiens hus ved Hjorte. Hans forældre sagde, at han skulle blive liggende under dynen. Kort efter kom drønet. Huset rystede. Taget blev revet af. Fra loftet kunne hans far se brandskæret fra den nedstyrkede flyvemaskine.

Forestil jer det et øjeblik.

Et barn under dynen.

En far på loftet.

En himmel i brand over en fynsk mark.

Verdenshistorien landede pludselig lige her.

På en smal markvej mellem Emtekær og Hjorte.

Det var et britisk Lancaster-fly. Syv unge mænd sad ombord. De var på vej mod Kielerbugten. De havde en opgave, de havde træning, de havde procedurer, de havde kammerater omkring sig.

De havde også liv derhjemme.

Måske breve fra en kæreste.

Måske mødre.

Måske søskende.

Måske en kæreste.

Måske planer for alt det, der skulle komme, når krigen en dag sluttede.

Sådan er mennesker jo. Selv i krigens store maskineri bliver man ved med at være et menneske.

Flyet blev angrebet af en tysk natjager. Det eksploderede i luften og styrtede til jorden.

Alle syv døde.

Avisen skrev, at maskinen var "sprængt i stumper og stykker". Det er næsten for hårde ord synes jeg. For hårde for en avis.

Vi taler tit om krig med begreber. Operationer. Fronter. Strategier. Flytyper. Missioner.

Men krig er jo netop også dette:

Stumper og stykker.

Ødelagte vinduer.

Tage revet af.

Marker, der brænder.

Mennesker, der skal samles sammen.

Familier, der aldrig bliver hele igen.

Og den nat døde også en mand herfra.

Forkarlen Jørgen Andreas Brandt fra Nymarksgården gik ud umiddelbart efter nedstyrningen. Avisen skrev, at han var den eneste af stedets beboere, der gik frem mod nedstyrningsstedet.

Den sætning bliver ved med at stå for mig.

Han var den eneste, der gik frem.

Han gik mod det brændende fly. Måske fordi han troede, faren var ovre. Måske fordi han tænkte, at der kunne være nogen derude, der havde brug for hjælp. Måske fordi kroppen reagerede, før tanken nåede at standse den.

Så kom endnu en mineeksplosion.

Jørgen Andreas Brandt blev dræbt på stedet.

Han var 24 år.

Det siger noget om et menneske, at han går frem, mens andre holder sig tilbage.

Midt i frygt og mørke findes der mennesker, som stadig tænker: Der kan være nogen, der har brug for mig.

Den slags mennesker findes heldigvis stadig.

Til jer, som faldt her:

Vi kender kun små dele af jeres liv. Navne. Funktioner. Et fly. En mission. En nat i maj.

Alligevel står vi her 82 år senere.

Arthur T. Richards.
Arthur W. Bugden.
William T. Woodall.
George Ferguson.
Harold De Gray Griffiths.
Cyril J. Woodmass.
Thomas Edwards.
Jørgen Andreas Brandt.

Navne kan hurtigt blive til historie. Til bogstaver på en sten. Men hvert navn har været et helt liv.

Et ansigt ved et bord.
En stemme i et rum.
En barndom.
Et hjem.
En håndskrift.
En latter.

Én har sikkert fløjtet falsk. Én har altid været sent på den. Én har haft en vane, de andre drillede ham med. Én har fået et brev fra en elskede, der blev læst mange gange. Én har haft en mor, der kunne genkende hans skridt, før han kom ind ad døren.

Det er derfor, vi siger navnene højt.

For de døde har ingen stemme længere.

Derfor låner vi dem vores.

Det er mærkeligt med sten. De siger ingenting. De forklarer ingenting. De råber aldrig. De står bare.

Alligevel kan en sten kalde mennesker sammen år efter år.

Denne sten blev rejst efter krigen. En kreds af lokale folk samlede ind, og Tanderup Gymnastikforening var med til at skabe mindesmærket. Ved afsløringen i 1946 var stenen hyllet i det britiske flag. Tre unge, hvidklædte piger med bæltter i Royal Air Force-farver fjernede flaget. Dannebrog og det britiske flag stod side om side.

Der blev talt.
Der blev sunget "Kæmp for alt, hvad du har kært".
Bagefter var der kaffebord i forsamlingshuset.

Og der mindedes man også Jørgen Andreas Brandt.

Det ligner jo denne aften ret meget.

Sang.
Flag.
Fællesskab.
Kaffe.
Mennesker, som nægter at lade stilheden blive glemsel.

Jeg holder meget af den del med kaffen. Og jeg ved godt at det lyder lidt spøjst at sige ved en mindehøjtidelighed, men der er noget dybt menneskeligt i det. Efter døden har været i rummet, har mennesker brug for at stå lidt tættere. Tale lidt lavere. Fortælle en historie igen. Gentage et navn.

Historien lever videre mellem mennesker.

Morten skrev til mig, at han med hjælp fra nogle lokale arrangerer dette.

Men sådan begynder meget af det vigtigste.

Én tager ansvar.
Nogle få hjælper til.
Andre møder op.
Og pludselig lever historien endnu et år.

Det er også derfor, denne aften handler om mere end dem, der faldt.

Den handler om dem, ja. Først og fremmest.

Men den handler også om os.

Om hvilken slags mennesker vi vil være.
Om hvilken slags lokalsamfund vi vil være.
Om vi stadig kan standse op.
Om vi stadig kan føle taknemmelighed.
Om vi stadig kan bære noget videre, som ingen har tvunget os til at bære.

For hukommelse er et ansvar.

Jeg underviser til daglig i historie. Og nogle gange slår det mig, hvor mærkeligt det fag egentlig er. Man står med årstal, fronter og begreber på en tavle, mens det man i virkeligheden prøver at forklare, er menneskeliv.

Krig forstås aldrig helt gennem pile på et kort eller ord på en tavle.

Krig forstås i et barn under en dyne.
I en far, der ser brandskær fra loftet.
I en ung mand, der går frem mod et brændende fly.
I en mor, der venter.
I en kiste.
I stilheden efter beskeden.

Den slags sætter sig i mennesker. Som et mørkt hjørne i ens inderste. Noget man bærer rundt på længe efter resten af verden er gået videre.

Da jeg selv var soldat, gjorde jeg tjeneste sammen med Anders Storgaard.

Anders døde i Afghanistan i 2008.

Jeg nævner ham lidt varsomt i aften. For denne aften hører til dem, der faldt her ved Emtekær. Men når man én gang har kendt et ungt menneske, der faldt i tjeneste, så hører man navne på sådan en mindsten på en lidt anden måde.

De bliver aldrig rigtigt kun navne.

Nogle gange taler tider sammen. 1944 og Afghanistan. Emtekær og Helmand. Forskellige steder. Forskellige krige. Den samme alvor.

Efter Anders blev dræbt, skrev hans kompagnichef nogle mindeord. I dem citerede han et brev fra en pårørende til en soldat i kompagniet:

“Ved at tro på livet - erfares det.
Ved at elske livet - forklares det.
Ved at vove livet – forsvares det.”

Ved at vove livet – forsvares det.

Det er en sætning, jeg håber I tager med jer hjem i aften.

For det er jo dét, vi står her på grund af.

Nogle mennesker vovede livet.

De satte sig ind i et fly og fløj ud i mørket. De gjorde det med håbet om, at andre mennesker kunne få en fremtid.

Jørgen Andreas Brandt vovede livet, da han gik mod flammerne.

Anders Storgaard vovede livet i en anden tid.

Fælles for dem er, at de på et tidspunkt stod et sted i livet, hvor noget større end dem selv krævede noget af dem.

Det fortjener vores respekt.
Det fortjener vores stilhed.
Det fortjener vores hukommelse.

I mange år har vi levet med en følelse af, at fred var det normale. At krig hørte historiebøgerne til. Noget bedsteforældre talte om.

Nu mærker vi igen, hvor skrøbelig fred egentlig er.

Europas jord ryster igen.
Krigen rumsterer mod øst.
Og pludselig føles steder som dette tættere på.

For mindestenen her siger noget vigtigt til os:

Se hvad prisen var.
Se hvad mennesker gav.
Se hvor hurtigt himlen kan falde over et lille lokalsamfund.

Stenen siger også noget andet.

Den siger, at mennesker stadig kan samles. Stadig kan huske. Stadig kan stå skulder ved skulder og synges sammen en smuk forårsaften.

Det giver håb.

For et mindesmærke er en mærkelig ting. Det står bagudvendt og fremadvendt på samme tid.

Det peger tilbage på dem, vi mistede.
Det peger frem mod os, der lever.

Det spørger os, hvad vi gør med den fred, andre betalte for.

Arthur T. Richards.
Arthur W. Bugden.
William T. Woodall.
George Ferguson.
Harold De Gray Griffiths.
Cyril J. Woodmass.
Thomas Edwards.
Jørgen Andreas Brandt.

Jeres historie lever stadig her.

Nogle steder bærer som sagt på mere end marker og stier.

Dette sted bærer på en nat i maj.
På ild over markerne.
På et barn under dynen.
På en far, der så brandskæret fra loftet.
På syv unge mænd i et fly.
På en mand, der gik frem mod flammerne.
På mennesker, der efter krigen rejste en sten og sagde: Vi vil huske.

Og her står vi så stadig.

Med sangene.
Med navnene.

Med stilheden.
Med kaffen bagefter.

Måske er det noget af det fineste vi kan gøre. At standse op et øjeblik og sige:

Her skete noget.
Her døde nogen.
Her blev der betalt en pris.
Her vil vi huske.

For hvis et menneske dør anden gang, når navnet bliver sagt sidste gang, så er denne aften et værn mod den anden død.

Så længe nogen mødes her i Emtekær.
Så længe nogen lægger en krans.
Så længe nogen synger.
Så længe nogen fortæller historien videre.
Så længe nogen siger navnene.

Så får glemslen aldrig det sidste ord.

Æret være deres minde.